

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи**

Харкавенко Інна Василівна

**«ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ»**

спеціальність «Соціальна робота»

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
«Соціальна робота»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат педагогічних наук, доцент,
Бондаренко Г.В.

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ДЕРЖАВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	7
1.1 Поняття «діти з особливими потребами» в освітньому просторі України.....	7
1.2 Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини...	13
1.3 Інноваційні методи навчання дітей з особливими потребами.....	18
1.4 Основні методи і форми інклюзивного виховання.....	21
Висновки до першого розділу	24
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	25
2.1 Організація інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх навчальних закладах	25
2.2 Корекційні технології, методики та методи у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	32
Висновки до другого розділу.....	42
РОЗДІЛ 3 ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ЩОДО ВИЯВЛЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	43
3.1 Соціально-педагогічна робота в загальноосвітньому закладі інклюзивної орієнтації	43
3.2 Експериментальне моделювання соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами	48
Висновки до третього розділу.....	64
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	67
ДОДАТКИ	74

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Актуальною проблемою сучасності є формування життєвої компетентності дітей з особливими освітніми потребами. Звернення широкої громадськості: вчених, педагогів, психологів до цієї проблеми зумовлено тим, що діти з особливими освітніми потребами в умовах демократичного суспільства не повинні залишатися на узбіччі соціально-культурних процесів, економічного життя суспільства, системи людських взаємин.

Сьогодні в нашій країні немає єдиної офіційної термінології для характеристики дітей з особливими освітніми потребами. В основних законах про освіту зустрічаються такі терміни, як діти, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку, та особи, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатись у масових загальноосвітніх навчальних закладах та ін.

Організація соціально-педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами вимагає, в першу чергу, зміни ставлення суспільства до таких дітей взагалі. Внаслідок обмежень у спілкуванні, самообслуговуванні, пересуванні, контролі за своєю поведінкою розвиток цих дітей залежить від задоволення їх потреб іншими людьми, що складає багатогранний процес соціально-педагогічної допомоги.

Освіта, психолого-педагогічний вплив на особистість є інструментами вирішення однієї з основних проблем у суспільній та державній політиці щодо дітей з особливими освітніми потребами – їх соціальної реабілітації, адаптації та інтеграції у суспільство.

Вивчення форм та методів соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами знаходиться в центрі робіт дослідників: Л. Жданюк, Т. Ілляшенко, І. Калініченко, А. Обухівської, Л. Савчук, І. Юхимець та ін.

Дослідженню проблеми освіти дітей з особливими освітніми потребами присвячені праці В. Бондара, І. Демченко, В. Зарецького, І. Іванової, В. Ляшенко, О. Мартинчук, О. Таранченко, Є. Чайковського та ін.

Аналіз джерел дозволяє стверджувати, що проблема інтеграції дітей з особливими освітніми потребами актуальна та багатогранна, що зумовлює необхідність її подальшої розробки.

З огляду на це було обрано тему кваліфікаційної роботи: **«Особливості соціальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами»**.

Метою дослідження є особливості соціальної роботи з дітьми з особливими потребами в умовах загальноосвітнього закладу.

Відповідно до мети були визначені такі **завдання дослідження**:

1. Визначити місце терміну «діти з особливими освітніми потребами» у суспільно-освітньому просторі;
2. З'ясувати умови формування інклюзивного освітнього середовища в загальноосвітніх навчальних закладах;
3. Схарактеризувати методи інклюзивного виховання у соціально-педагогічній діяльності фахівця при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами;
4. Визначити засоби корекції при складанні індивідуальної програми навчання дитини з особливими освітніми потребами;
5. Означити критерії ефективності корекційно-виховної програми з дітьми з особливими освітніми потребами;
6. Розкрити фактори успішної соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти.

Об'єкт дослідження – соціальна робота з дітьми .

Предмет дослідження – соціальна робота з дітьми з особливими освітніми потребами.

На різних етапах дослідження використовувався комплекс взаємопов'язаних **методів**:

- *теоретичні*: аналіз педагогічних, соціологічних джерел, синтез, індукція, дедукція, аналогія для визначення теоретичних основ дослідження;
- *емпіричні*: пряме та непряме спостереження, опитування;
- *експериментальні*: експеримент, аналіз, синтез з метою накопичення фактів та їх перехресної перевірки;
- *методи математичної статистики* з метою опрацювання експериментальних даних.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

- визначено місце терміну «діти з особливими освітніми потребами» у суспільно-освітньому просторі;
- з'ясовано умови формування інклюзивного освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти;
- схарактеризовано методи інклюзивного виховання у соціально-педагогічній діяльності фахівця при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами;
- визначено засоби корекції при складанні індивідуальної програми навчання дитини з особливими освітніми потребами;
- означено критерії ефективності корекційно-виховної програми з дітьми з особливими освітніми потребами;
- розкрито фактори успішної соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти.

Практичну значущість дослідження становлять висновки, сформульовані в кваліфікаційній роботі, які можуть бути використані у:

- науково-дослідницькій діяльності – при подальшій розробці теоретичних питань що стосуються соціальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та їх батьками;
- правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного законодавства, що стосується дітей з особливими освітніми потребами;
- навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Соціальна

педагогіка», «Соціальна робота з різними групами клієнтів», «Сучасні технології соціальної роботи».

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Комунальної установи «Іванівський інклюзивно-ресурсний центр» Іванівської районної ради Одеської області та Опорного закладу «Іванівська загальноосвітня школа I-III ступенів ім. Б.Ф Дерев'янка Іванівської районної ради Одеської області».

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї, положення та результати дослідження висвітлювалися у доповідях на науково-практичних конференціях: Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Умань, 11 жовтня 2019 р.), Всеукраїнський науково-методичний семінар «Актуальні проблеми фахівців соціальної сфери» (м. Умань, 24 квітня 2020 р.).

Матеріали дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації: основні положення кваліфікаційної роботи викладено в тезах: «Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами», «синдром раннього дитячого аутизму, як соціально педагогічна проблема».

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків, таблиць. Загальний обсяг роботи – 82 сторінки, основного тексту – 66 сторінок, список використаної літератури становить 67 найменувань. Робота містить 3 додатки, 3 таблиці.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведено науково-теоретичне узагальнення та підхід до вирішення важливого й актуального завдання, що визначає особливості соціальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Досягнута мета, виконані завдання дають підстави для загальних висновків:

1. Визначено місце терміну «діти з особливими освітніми потребами» у суспільно-освітньому просторі. Термін «діти з особливими освітніми потребами» пов'язаний з утвердженням принципів інклюзивної (інтегрованої) освіти виникає, як правило, у всіх країнах світу при переході від унітарного суспільства до відкритого громадянського, коли суспільство усвідомлює потребу відобразити в мові нове розуміння прав дітей з порушеннями у психофізичному розвитку на отримання освіти.

2. З'ясовано умови формування інклюзивного освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти. Ключовими умовами виступають: *визнання педагогом необхідності використання різноманітних навчальних підходів з урахуванням різних стилів навчання, темпераменту й особистості окремих дітей; адаптація навчальних матеріалів для використання по-новому, підтримуючи самостійний вибір дитини у процесі навчання у класі; використання різних варіантів об'єднання дітей у групи; налагодження співробітництва та підтримки серед учнів класу; використання широкого спектру занять, практичних вправ і матеріалів, що відповідають рівню розвитку дитини.*

3. Схарактеризовано методи інклюзивного виховання у соціально-педагогічній діяльності фахівця при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Актуальними методами інклюзивного виховання є : 1. *Методи формування свідомості.* 2. *Методи організації діяльності та формування суспільної поведінки особистості.* 3. *Методи мотивації та стимулювання.*

4. *Методи самовиховання.* 5. *Методи соціально-психологічної допомоги.*
6. *Спеціальні методи педагогічної корекції.*

4. Визначено засоби корекції при складанні індивідуальної програми навчання дитини з особливими освітніми потребами. Засобами корекції з урахуванням конкретної категорії порушення є: *адаптація змісту освіти до пізнавальних можливостей учнів; наочність навчання; уповільненість процесу навчання; повторюваність у навчанні та вихованні; оптимізація темпу роботи та динаміки втомлюваності; включення учня в діяльність, спрямовану на подолання труднощів і перешкод; дотримання охоронного педагогічного режиму; позитивні емоції педагога як засіб стимулювання дітей до діяльності й спілкування; стимулююча функція педагогічної оцінки.*

5. Означено критерії ефективності корекційно-виховної програми з дітьми з особливими освітніми потребами: *вдосконалення наявних та розвиток нових знань, вмінь, навичок, рухових функцій; готовність до варіативного застосування набутих знань, вмінь, навичок; збереження наявного та зміцнення здоров'я дитини; мотивація дитини до самостійної активної рухової діяльності.*

6. Розкрито фактори успішної соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти. Це: *командний підхід; задоволення індивідуальних освітніх потреб дітей; співпраця з батьками; створення сприятливої атмосфери в дитячому колективі.*

Проведене дослідження не претендує на повне висвітлення зазначеної проблеми. Подальшого вивчення потребують такі питання, як соціалізація дітей з особливими освітніми потребами, організація дозвілля дітей з особливими освітніми потребами, соціально-психолого-педагогічна робота з батьками, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, та ін.